

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Josefa Baxy, soudkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudce JUDr. Ivo Pospíšila v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, o žalobě proti nečinnosti žalované, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 84/2019 - 69,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 84/2019- 69, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a usnesení městského soudu

[1] Žalobce (stěžovatel) u Krajského soudu v Plzni podal nečinností žalobu proti žalované. Stěžovatel dne 20. 6. 2018 požádal o poskytnutí informací v oblasti výchovy, vzdělávání a informatiky. Žalovaná se snažila převést informační povinnost povinného subjektu na nadřízený orgán, tj. na Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, s čímž žalobce nesouhlasil. Prostřednictvím zástupkyně Mgr. Lenky Vančurové podal dne 13. 8. 2018 stížnost, na kterou však neobdržel žádnou reakci. Žalobce se žalobou domáhá toho, aby soud rozsudkem uložil žalované povinnost zjednat nápravu při vyřizování žádosti žalobce ze dne 20. 6. 2018 vydat rozhodnutí ve věci.

[2] Usnesením ze dne 11. 9. 2018, č. j. 65 A 73/2018 - 11, krajský soud žalobci přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu (výrok I.). Podle krajského soudu žalobce splňoval předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, neboť je poživitelem invalidního důchodu, nachází se ve výkonu trestu odnětí svobody a na jeho majetek byl prohlášen konkurz. Současně se podle krajského soudu nejednalo o zjevně bezúspěšný návrh. Žalobcovu žádost o ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě krajský soud zamítl (výrok II.), neboť neshledal naplnění podmínky nezbytnosti zastoupení.

[3] Usnesením ze dne 29. 4. 2019, č. j. 30 A 306/2018 - 63, krajský soud věc postoupil Městskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému.

[4] Městský soud v záhlaví popsaným usnesením odňal se zpětnou účinností osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu přiznané výrokem I. usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 65 A 73/2018 – 11.

[5] V odůvodnění usnesení uvedl, že se neztotožňuje s názorem krajského soudu, který žalobce v plném rozsahu osvobodil od soudních poplatků. Městský soud nepochybně závěry týkající se majetkových poměrů žalobce a nedostatku prostředků. Uvedl však, že u žalobce existují zvláštní okolnosti, které vedou k závěru, že v jeho případě je namíste výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků nepřiznat.

[6] Městský soud konstatoval, že mu je z vlastní úřední činnosti známo, že žalobce vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím. O takový spor jde i v nynější věci. Tento spor není takového charakteru, aby měl vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry. Netýká se, ani nepřímou, žalobcova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takové spory má žalobce zajisté právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků.

[7] Městský soud proto dospěl k závěru, že žalobce nesplňuje zákonem stanovené podmínky pro osvobození od soudních poplatků, proto mu je podle § 36 odst. 3 věty čtvrté zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (s. ř. s.) odňal, a to se zpětnou účinností, neboť žalobce podmínky nesplňoval již od počátku.

II. Kasační stížnost a její posouzení

[8] Proti usnesení městského soudu brojí žalobce (stěžovatel) kasační stížností, ve které namítá, že odnětí dříve přiznaného osvobození založené na odůvodnění o životních sférách stěžovatele představuje flagrantní zneužití nezávislosti soudců a nadržování žalované. Správní soud svou obstrukční rozhodovací činností zabránil přístupu stěžovatele k soudní ochraně. Navrhuje proto zrušení usnesení a vrácení věci městskému soudu k dalšímu řízení. Společně s kasační stížností požádal stěžovatel o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

[9] Kasační stížnost je podána včas, osobou k tomu oprávněnou a míří proti rozhodnutí, proti kterému je kasační stížnost přípustná.

[10] K žádosti o osvobození od soudních poplatků soud uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí městského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, č. 3271/2015 Sb. NSS). Usnesení o odnětí osvobození od soudních poplatků nepochybně je takovým procesním rozhodnutím. Soud proto zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost nepožadoval, neboť poplatková povinnost stěžovatele netíží. Nerozhodoval tak ani o žádosti stěžovatele o osvobození.

[11] Obdobné závěry dovodil rozšířený senát v citovaném rozhodnutí i ve vztahu k povinnosti být v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem, není proto třeba trvat na tom, aby byl stěžovatel v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem. Stěžovatel sice o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti výslovně požádal. S ohledem na skutečnost, že kasační

stížnost obsahuje (byť obecně formulovaný) projednatelný bod a sám stěžovatel má právnické vzdělání, není ustanovení zástupce k ochraně práv stěžovatele v tomto řízení nezbytné.

[12] Soud následně posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[13] Kasační stížnost je důvodná.

[14] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. (důraz přidán) „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti“.

[15] Nejvyšší správní soud se otázkou, za jakých okolností lze zpětně odejmout přiznané osvobození od soudních poplatků, zabýval v rozsudku ze dne 19. 2. 2014, č. j. 1 As 151/2013 - 38, jehož závěry lze plně vztáhnout i na nyní souzenou věc. Konstatoval, že norma uvedená ve čtvrté větě § 36 odst. 3 s. ř. s. pamatuje na dvě situace: v průběhu řízení se ukáže, že tu buď nikdy nebyly důvody pro osvobození (situace žadatele byla jiná, než z jaké soud ve svém rozhodnutí vycházel), anebo důvody pro osvobození tu sice v okamžiku rozhodnutí byly, ovšem v průběhu dalšího řízení se situace účastníka změnila.

[16] Zpětné odnětí osvobození představuje částečné prolomení zásady, podle níž je soud vázán svými předchozími rozhodnutími. Je nepřípustné, aby možnost odejmout osvobození zakládala soudu ničím a nijak nelimitovanou pravomoc kdykoliv v průběhu řízení změnit názor na správnost osvobození. Důvodem pro možnost aplikovat zpětné odejmutí osvobození bude situace, v níž se ukáže, že poměry účastníka byly jiné, než on sám tvrdil a které soud původně zjistil. Důvody, které městský soud použil pro své napadené usnesení (charakter sporu vedeného stěžovatelem), však existovaly již k datu původního rozhodnutí o osvobození stěžovatele a krajskému soudu, který o osvobození rozhodoval, musely být zřejmé. Městský soud tak na základě totožného skutkového stavu, ze kterého vycházel též krajský soud, o podmínkách pro osvobození stěžovatele uvážil odlišně. Toliko jiný názor soudu na správnost osvobození od soudních poplatků však nemůže být důvodem pro jeho odnětí.

[17] Obdobné závěry lze najít též v civilní judikatuře vykládající srovnatelné ustanovení § 138 odst. 2 o. s. ř. Podle nich přiznané osvobození může soud odejmout jen ve dvou případech: jednak tehdy, pokud došlo ke změně poměrů osvobozeného a následkem této změny poměrů přestává být osvobození důvodné, jednak tehdy, pokud soud dodatečně zjistí, že poměry účastníka byly již v okamžiku přiznání jiné, než z jakých vycházel soud při přiznání osvobození. Pokud však poměry účastníka byly zjištěny řádně a nedošlo k jejich změně, není možné jednou přiznané osvobození odejmout jen proto, že soud změnil své hodnocení těchto poměrů. Při nezměněných poměrech účastníka, které byly zjištěny v okamžiku přiznání osvobození, je soud svým původním rozhodnutím vázán (viz též Drápal, L. - Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 958 nebo Svoboda, K. - Smolík, P. - Levý, J. - Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 487; oba komentáře vycházejí z rozhodnutí NS SSR ze dne 7. 4. 1971, sp. zn. 1 Cz 18/71, č. 16/72 Sb. rozh. civ.).

[18] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že odejmutí osvobození od soudních poplatků stěžovateli bylo nezákonné. Tímto rozhodnutím samozřejmě Nejvyšší správní soud neříká, že stěžovatel měl skutečně být od soudních poplatků osvobozen. Pokud ale již v této věci osvobozen byl, nelze takovéto osvobození libovolně odejmout z důvodů, které uvedl v napadeném usnesení městský soud.

III. Závěr a náklady řízení

[19] S ohledem na výše uvedené dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a tak podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[20] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 6. září 2019

JUDr. Josef Baxa
předseda senátu